

De erfenis van Olivia en Laurencius.

Door: Joris Leijten¹

Centurio Laurencius en Olivia Marcellus

©Cezary Wyszynski en Desiree van Thiel

Romeinse Lady Olivia Marcellus woonde tussen 150 -179 na Christus door heel Europa. Ze werd geboren in Satricum in Toscane. Haar ouders waren rijke kooplieden en verhandelden Lapis lazuli edelstenen uit Afghanistan en waren al voornaam.

Olivia trouwde op 20 jarige leeftijd met centurio (kapitein) Laurencius Marcellus. Laurencius was een echte stoere Romein, geboren in 145 na Christus in het hartje van Rome en werd daar opgeleid tot soldaat. Hij kon, al meereizende met het beroemde Romeinse Leger, opgroeien tot de rang van centurio in het beroemde 10^e legioen. Laurencius werd vereerd als een held na verschillende veldslagen met de Barbaren.

Volkeren die nog niet Romeins waren werden “Barbaren” genoemd. Olivia reisde, steeds op veilige afstand, achter haar geliefde aan. Zo kwam Olivia in Batavorium

Animatie van de Kopse hof kampement met toegangspoort op de huidige Ubbergseveldweg

Tientallen jaren nadat “Batavorium”, het Nijmegen van toen, door de Romeinen werd ingenomen van de Bataven werd een legerkampement gebouwd. “De Kopse Hof” gelegen op de hoge stuwwal aan de Waal met strategisch uitzicht over de rivier, Ooy en de Betuwe. Dat kampement breidde zich uit tot een stad “Oppidium Batavorum” met vele ambachtsateliers en zelfs een amfitheater waar gesport en theater gespeeld werd als training en vermaak voor de Romeinen. Op de huidige Rembrandtstraat is het amfitheater in het straatbeeld nog aangegeven.

Olivia ging met Laurencius graag kijken naar het spektakel in het amfitheater. Vooral de paardenraces vond ze mooi.

Voor de Romeinen werden “de Kopse Hof” en “Batavorium” een uitvalsbasis voor leger- en bestuurlijke activiteiten beneden de hele Noordelijke limes grens; de noordelijke grens van het immense Romeinse rijk.

Animatie Ulpia Noviomagus in het Waterkwartier aan de Waal © Gemeente Nijmegen

Als centurio van het legendarische 10^e legioen hoefde Laurencius niet in het drukke legerkampement op “de Kopse Hof” te wonen. Hij woonde samen met Olivia in een grote villa in het iets rustiger nieuwe Ulpia Noviomagus, in het huidige Waterkwartier, op de Flavius straat. Dit stadsdeel “Ulpia Noviomagus”, nieuwe markt genoemd, had stadsrechten en marktrechten en was gebouwd voor de Romeinse burgerbevolking in de vlakte van de rivier de Waal. Alleen oudere militairen die al 20 jaar in dienst waren mochten wonen in de burgerstad Ulpia Noviomagus en het kader van het legioen.

Op de Flavius hadden Olivia en Laurencius een grootte villa met hof in de hoek van de stad. Vanuit hun bovenetage keken ze over de stadsmuur naar de rivier met rijk gevulde schepen die stroomafwaarts voeren richting de Noordzee en Londen. Ook hadden ze uitzicht op de hoge stuwwal die Olivia deed denken aan de glooiende heuvels van Toscane.

De haven van het kampement lag onder de stuwwal achter de scherpe bocht die de rivier daar maakte, uit het zicht van Olivia. De haven was nodig voor de aanvoer van goederen voor het Romeinse leger. De 10.000 soldaten verbruikten veel in het kampement. De goederen werden de steile “Holle weg”, in het huidige Beek, opgeduwd naar “de Kopse Hof” kampement. Er moest dagelijks bier, wijn, eten, en andere goederen worden aangevoerd.

Omdat Olivia de vrouw was van de centurio had ze veel extra status in de Romeinse samenleving. Ze had veel meer te zeggen dan andere vrouwen in de stad. Iedereen keek naar haar op omdat zij getrouwd was met een centurio en daarom in luxe leefde. Ze had vijf slaven in dienst, die voor haar kookten, schoonmaakten, de was deden en voor Laurencius en Olivia en het kind dat zij baarde, zorgden. Zo kon Olivia zorgeloos haar dagen doorkomen met wat borduren, lezen en genieten. Regelmatig ging ze naar het badhuis aan de huidige Weurtseweg, om zich niet alleen te wassen maar ook te laten verwennen met massages en de sauna. Met vriendinnen kon ze daar avonden lang *aanliggen* op banketten en gala’s, die groots werden georganiseerd. Ze leefde als een godin in de lage landen.

Olivia was heel nieuwsgierig en keek graag vanuit haar bovenraam naar de schepen over de Waal, naar de stuwwal en het daar achterliggende kampement. Ze miste het Toscaanse land met de glooiende heuvels waar ze geboren was. De plek waar het veel warmer was dan in dit koude noordelijkste stukje van het Romeinse rijk. Ulpia Noviomagus lag zo vlak, aan het water. Alleen in de stuwwal zag ze een beetje de glooiing van het Toscaanse landschap terug, vond zij.

Olivia werd bij leven al “Loden Lady” genoemd omdat ze best streng was en niet echt meebewoog. Streng en rechtvaardig was zij. Ook Laurencius had hierdoor respect voor zijn vrouw. In 179 na Christus, stierf Olivia van ouderdom.

In haar testament had ze laten optekenen dat ze een prachtig graf wilde boven op de stuwwal aan de doorgaande weg, precies gelegen tussen Ulpia Noviomagus en “De Kopse hof”, het kampement, ter herinnering aan haar

Toscane. Ze moesten haar begraven in een loden kist vanwege haar bijnaam met allerlei grafgiften zoals reukflesjes met parfum om ook in het hiernamaals in luxe te kunnen voortleven. En zo geschiedde.

Elke keer als Laurencius vertrok om te gaan werken in het kampement moest hij langs het graf van zijn vrouw. Zo moest hij haar steeds in zijn gedachte houden. Elke keer als Laurencius daar langs kwam, alleen of met zijn 10^e legioen soldaten, salueerde hij naar Olivia als eerbetoon.

Vijf jaar na het overlijden van Olivia zat Laurencius in de avondzon aan de oever van de Waal vlak bij Ulpia Noviomagus te mijmeren. Hij was nu een gepensioneerde centurio. Hij had verschillende veldslagen succesvol geleid. Hij was gelauwerd door de keizer in Rome. Hij had al zijn schaapjes op het droge. Alleen, was hij zijn geliefde vrouw Olivia kwijt geraakt en dat deprimeerde hem. 'Wie ben ik nog, zonder haar?' schreeuwde hij uit. Met weemoed keek hij naar zichzelf in het spiegelende Waalwater. Hij zag zichzelf in zijn prachtige militaire galatenu met masker, harnas, medailles en tierlantijnen die nu geen functie meer hadden.

Hij boog zich naar voren om nog beter te kijken en plots schoof zijn kostbare zilveren galahelm van zijn hoofd het water in. Door het zware zilver op de helm, zonk de helm direct op de bodem van de Waal. Laurencius vond het symbolisch. Het toonde letterlijk het eind van zijn carrière. Daarna stierf hij.

Na het overlijden van Laurencius, in 184, had het graf van Olivia op de stuwwal geen betekenis meer en werd Olivia vergeten. Olivia in haar graf kon door de bebouwing om haar heen niet meer uitkijken over naar haar geliefde "Ulpia Noviomagus" nu het Waterkwartier, het kampement op "de Kopsse hof", nu Nijmegen Oost en niet meer kijken naar de schepen op de Waal.

De Romeinse hoofdstraat over de stuwwal bleef intact, maar heette vanaf de Middeleeuwen "Burchtstraat"; genoemd naar de Valkhofburcht op de Valkhofheuvel. Olivia's graf met lodenkist verdween dieper onder het zand en de bestrating.

Olivia en Laurencius konden niet bevroeden dat achttienhonderdzeventien jaar later, in 2001, bij toeval een loden grafkist werd opgegraven door Nijmeegse archeologen. De archeologen waren totaal verrast dat ze midden onder de Burchtstraat een lodenkist met een vrouwen lichaam vonden uit de Romeinse tijd. Ze kreeg de bijnaam de “Loden Lady” vanwege de loden kist en werd een pronkstuk van het Valkhofmuseum. Zo blijft Olivia populair in haar Nijmegen. Haar graf werd weggehaald maar op de plek midden op de Burchtstraat ter hoogte van huisnummer 65, plaatsten de archeologen een metalen plaquette met een tekening van de inhoud van haar graf.

Plaat graf Olivia
Marcellus in Burchtstraat
© Joris Leijten

Galamasker
Laurencius Marcellus
in het
Valkhofmuseum
© Valkhofmuseum

In 1915, zesentachtig jaar eerder hadden archeologen in de Waal het zilveren galamasker van Laurencius gevonden. Het masker was nog bijna helemaal intact en werd toen al een pronkstuk van het toenmalige Museum Kam, de voorloper van het huidige Valkhofmuseum. Deze twee vondsten: de loden grafkist met het lichaam van Olivia en de galahelm van Laurencius werden nu, achttienhonderdvijftien jaar later, herenigd in de “Romeinse museumzaal” van het Valkhofmuseum.

De loden doodskist met daarin de Loden Lady van Nijmegen zoals deze in 2001 werd aangetroffen | © Archeologie Gemeente Nijmegen

Het gezicht van Nijmegen' beeld op Veur Lent van galamasker voorkant (l) en achterkant met trap (r.)
© foto's Joris Leijten

Zes jaar later, in 2006, maakte kunstenaar Andreas Hetfeld een spectaculaire vergrote kopie van het Galamasker van Laurencius van wel 6,5 meter hoog en 2,5 meter breed in metaal. "Het gezicht van Nijmegen" staat nu te pronken als uitzichtpunt op het nieuwe stadseiland "Veur Lent" in de Waal. Wij kunnen nu letterlijk met een trap in het gezicht van Laurencius kruipen en kijken door zijn ogen naar de Waal.

Wie laat zich inspireren door het graf van Olivia "de Loden Lady"?
Olivia en Laurencius Marcello het gezichtsbepalende paar uit de Nijmeegse Romeinse tijd.

¹ * Over auteur Joris Leijten (1979) afgestudeerd museoloog (2004), richting publiekbegeleider Reinwardt academie Amsterdam. In 1994 meegedaan met archeologisch opgraving NJBG zomerkamp Waterkwartier Romeinen (Weurtseweg) Nijmegen o.l.v. Gemeentearcheoloog Thijssen. In 1995 NJBG Zomerkamp Canisius Nijmegen Museum Kamstraat o.l.v. Radboud Universiteit Professor Halebos. Vanaf 2005 betrokken bij Gebroeders van Lymborch festival, Romeinen festival Nijmegen, Valkhofbunker. Sinds 2006 uitgever, Joleijt educatieve programma's en auteur kinderboeken. Sinds 2012 woont hij in Nijmegen